

Placówka "Estezet"
L.dz. 1139 /44
New York 6.XI.44.
Ruch austriacki w
Ameryce Południowej
Zr. Plac. Sabanilla.

Wysł 28/XI 1944

1139

Szef Oddz. Inf. Wyw. Szt. N.W.
/ przez Szefa Wydz. Wyw./

Przedstawiam w załączeniu opracowanie
na temat ruchu austriackiego w Ameryce Południowej
i jego powiązania z organizacjami "Wolnych Austrija-
ków".

Kierownik Placówki

Maracz

Załącz. 2.

RUCH AUSTRJACKI W AMERYCE POŁUDNIOWEJ

i jego powiązania z organizacjami "WOLNYCH AUSTRIJAKÓW"

Na terenie Ameryki Południowej tak zwany ruch austriacki objął wyłącznie elementy, które wyemigrowały z Austrii w związku z jej "przyłączeniem" do Rzeszy Hitlerowskiej.

Większość wśród nich stanowią Żydzi austriaccy, aczkolwiek nie brak również Niemców austriackich, przeważnie intelektualistów, zaangażowanych politycznie w ruch anty-hitlerowski, którzy zbiegli za Ocean w obawie przed represjami.

Poza Brazylią i Argentyną, gdzie ośrodki "austriackie" liczą po kilka tysięcy osób /od 4.000 do 7.000/, w innych krajach Ameryki Łacińskiej liczba osób, przyznających się do państwowości austriackiej jest znikoma.

/Oficjalna statystyka austriaków w poszczególnych państwach południowo amerykańskich nie może być brana pod uwagę choćby z tego powodu, że zalicza ona /jak nprz. w Brazylii/ do kategorii /"austriaków" wszystkich emigrantów którzy w okresie od r. 1884 do 1939 przybyli za Ocean za paszportami austriackimi, a którzy pod względem narodowościowym reprezentowali wszystkie ludy monarchii austro-węgierskiej, z jaką oddawna zerwali swe związki./

Charakterystyczną cechą objętej ruchem austriackim emigracji jest brak wśród niej na terenie Ameryki Południowej wybitniejszych działaczy politycznych. Tym się też głównie tłumaczy "bezpartyjne" oblicze ruchu, który pod hasłem przywrócenia Austrii niepodległości, usiłuje skupić w stowarzyszeniach pod nazwą "AUSTRIA LIBRE" wszystkich austriaków bez względu na ich oblicze i przekonania polityczne.

Nie znaczy to, aby organizatorzy tych stowarzyszeń nie działali z określoną myślą polityczną. Na podstawie ściślejszej obserwacji działalności zrzeszeń "wolno-austriackich" w Ameryce Południowej można dojść do wniosku, że cały ten ruch pozostaje pod wpływem prądów politycznych, jakie powstały wśród austriaków w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej.

Zasadniczo należy odróżnić trzy kierunki, które pod płaszczykiem bezpartyjności, oddziałują na poglądy "wolnych austriaków":

1. monarchistyczny, reprezentowany przez FREE AUSTRIAN MOVEMENT w Stanach Zjednoczonych,
2. komunistyczny, pozostający pod wpływami FREE AUSTRIAN MOVEMENT w Wielkiej Brytanii,
3. liberalno-chrześcijański, reprezentowany przez hr. Czernina i jego AUSTRIAN ACTION w Stanach Zjednoczonych.

Kierunek monarchistyczny najsilniej jest reprezentowany wśród austriaków na terenie krajów południowo-amerykańskich, w których był

akredytowany jako poseł austriacki p. Anton RETSCHEK /Argentyna, Brazylja, Urugwaj i inne/.

RETSCHEK przebywa w Ameryce Południowej /z siedzibą w Rio de Janeiro/ od trzydziestu z górą lat. Oddawna związany z dynastją Habsburską, gorliwie wypełniał obowiązki urzędnicze, dyplomatycznie unikając konfliktów z każdą władzą.

Po przyłączeniu Austrii do Rzeszy pozostał w Rio de Janeiro i umiał utrzymać nieoficjalne stosunki z brazylijskim Ministerstwem Spraw Zagranicznych, ciesząc się jego zaufaniem.

Dzięki tym stosunkom potrafił w roku 1943 uzyskać zatwierdzenie przez władze brazylijskie KOMITETU OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH w BRAZYLJI. W akcji tej udzielili mu poparcia monarchiści austriaccy, z których ramienia kilkakrotnie przyjeżdżał do Brazylii arcyksiążę FELIKS HABSBURG. Ostatnio bawił on w Rio de Janeiro właśnie w r. 1943. Przybył tu pod pozorem zbadania możliwości exportowych Brazylii do Austrii. Faktycznie jednak FELIKS HABSBURG zjawił się w Brazylii z ramienia popieranego przez Departament Stanu USA - FREE AUSTRIAN MOVEMENT - wyposażony w paszport dyplomatyczny - z wyraźnym zadaniem uzyskania od władz brazylijskich zgody na powołanie do życia KOMITETU OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH w BRAZYLJI i powierzenia jego kierownictwa RETSCHEK'owi. Feliks HABSBURG przeprowadził w tej sprawie rozmowy z ówczesnym podsekretarzem stanu /obecnym ministrem spraw zagranicznych - VELOSO, uzyskując jego zgodę na wysunięte propozycje.

Akcję FELIKSA HABSBURG'a podczas jego pobytu w Brazylii usiłowała podważyć prasa brazylijska, inspirowana przez przedstawiciela AUSTRIJAN-

ACTION - Helmut H U T T E R 'a. W sprawie tej miał interwenjować u min. Veloso ambasador Stanów Zjednoczonych w Brazylii - CAFFERY, który przeprowadzał z nim rozmowy przy udziale FELIKSA HABSBURG'a. W rezultacie władze brazylijskie za pośrednictwem Departamentu Prasy i Propagandy zakazały prasie prowadzenia akcji przeciw HABSBURGOWI, który po kilkumiesięcznym pobycie w Brazylii udał się następnie do Montevideo skąd powrócił do Waszyngtonu w lipcu 1943 r.

Prawą ręką Anton'a RETSCHEK'a w prowadzeniu roboty politycznej z myślą o restytuowaniu monarchji austriackiej pod berkiem HABSBURGOW jest dawny urzędnik /z ramienia Austrii/ Ligi Narodów, Dr. M E T A L, specjalista od spraw ubezpieczeń społecznych, zatrudniony obecnie w Rio w brazylijskim Ministerstwie Pracy. Ze względu na swoje kwalifikacje zawodowe jest on ceniony w kołach brazylijskich, dzięki czemu oddaje duże usługi austriakom, tembardziej, że oficjalnie piastuje stanowisko sekretarza pokrywkowej ich organizacji - KOMITETU OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH w Brazylii. Ostatnio Dr. METAL wyjeżdżał do Filadelfji na Kongres Międzynarodowego Biura Pracy. Prócz pracy, jaką tam wykonywał z tytułu swej delegacji, Dr. METAL - jak twierdzą informatorzy - przeprowadził tam szereg konferencji politycznych, mających na celu zjednanie zwolenników dla austriackiego kierunku monarchistycznego.

Drugą wpływową osobistością, reprezentującą w Brazylii austriacki ruch monarchistyczny, jest austriacki działacz w S. Paulo - MARTER.

Wszyscy ci działacze z b. posłem Anton'em RETSCHEK'iem na czele, stojąc na gruncie zalegalizowanego przez władze brazylijskie KOMITETU OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH, usiłują zapewnić sobie w tej "ponad - partyjnej" organizacji wpływy polityczne, przeciwstawiając się z reguły wszelkim próbom penetracji innych kierunków politycznych.

Kierunek komunistyczny wśród austriaków w Ameryce Łacińskiej

ujawnił się najsilniej na terenie Chile i Meksyku, gdzie został zainicjowany przez działaczy, utrzymujących kontakty z istniejącym na terenie Wielkiej Brytanii FREE AUSTRIAN MOVEMENT oraz z istniejącymi w Stanach Zjednoczonych, zbliżonymi do komunistów ugrupowań, jak AUSTRIAN FRONT, AUSTRIAN SOCIALISTS CLUB i in.

Chilijska grupa AUSTRIAN LIBRE usiłowała narzucić organizacjom austriackim w Ameryce Południowej swoje poglądy i przez niejakiego Dra GRUNBERG'a, z pochodzenia żyda austriackiego, zaproponowała utworzenie CENTRALNEGO KOMITETU AUSTRIACKIEGO DLA WSZYSTKICH KRAJÓW AMERYKI POŁUDNIOWEJ.

Na zwołanym ad hoc zjeździe doszło do powstania tej instytucji, do której jednak nie przystąpiła - z racji odmowy RETSCHEK'a - najliczniejsza grupa austriaków w Brazylii.

Centrale tego KOMITETU założono w Montevideo. Niewątpliwie CENTRALNY KOMITET AUSTRIACKI dla KRAJÓW Am. Południowej utrzymuje kontakty z Sowietami, jeśli nie bezpośrednio, to pośrednie przez Czechów, którzy nie tylko zainteresowali się powstaniem tej instytucji, ale od pierwszej chwili usiłowali wziąć ją pod swoją opiekę i wyraźnie przeciągnąć na stronę obozu czesko-sowieckiego. Specjalną rolę miał w tym odegrać b. poseł czeski KADERABEK.

NINA

Kierunek liberalno-chrześcijański, reprezentowany przez hr. CZER- i jego AUSTRIAN ACTION w Stanach Zjednoczonych, ma dość licznych, jak się wydaje, wyznawców na terenie Ameryki Łacińskiej. Opiera się jednak na ludziach zdyskwalifikowanych pod względem moralnym i z tego powodu nie odgrywa większej roli w życiu południowo-amerykańskich austriaków.

Najaktywniejszym agentem AUSTRIAN ACTION w Brazylii jest niejaki Helmut HUTTER. HUTTER, były urzędnik policji austriackiej, był jednym z pierwszych austriaków w Rio de Janeiro, który dla własnych celów chciał wyzyskać swoje nastawienie anty-hitlerowskie. Posiadając wielki zasób wiadomości z zakresu akcji nazistów, HUTTER po zerwaniu przez Brazylię stosunków dyplomatycznych z Rzeszą stał się wysoce pożądanym informatorem poważnych czynników brazylijskich i zdołał pozyskać zaufanie wpływowych osobistości, jak minister lotnictwa SALGADO FILHO, zięć prezydenta AMAREL PEIXOTO i wielu innych. HUTTER dotarł również do kół dyplomatycznych, utrzymując kontakty m.in. z Ambasadą Angielską i szukając kontaktu z Poselstwem R.P.

Pomimo tych stosunków był on kilkakrotnie aresztowany przez policję brazylijską pod pozorem nieulegalizowania swego pobytu w Brazylii. Ostatecznie jednak HUTTER był więziony w związku ze sprawą b. delegata policji politycznej stanu Rio de Janeiro, FREITAS'a, oskarżonego o wyłudzenie pieniędzy i szantażowanie obywateli niemieckich.

Ze wszystkich tych opresji HUTTER wychodził obronną ręką i nie zaprzestał akcji politycznej. HUTTER prowadził i prowadzi najbardziej zaciętą kampanię przeciwko RETSCHEK'owi, któremu stawiał zarzut składania przysięgi wierności Hitlerowi. Oczywiście akcja ta jest prowadzona pod kątem zwalczania HABSBURGÓW, którym RETSCHEK służy. Podczas pobytu w Rio FELIKSA HABSBURGA tenże HUTTER zainicjował przeciw niemu kampanię prasową.

W akcji tej popierają HUTTER'a czesi, którzy - według ostatnich wiadomości używają go również jako agenta łącznikowego z prasą brazylijską dla prowadzenia m.in. kampanii antypolskiej i pro-sowieckiej.

Osoba HUTTER'a nie jest więc czynnikiem, mogącym się przyczynić do utrwalenia wpływów AUSTRIAN ACTION na terenie Brazylii.

ORGANIZACJE AUSTRIACKIE W AMERYCE POŁUDNIOWEJ.

W A R G E N T Y N I E istnieje:

Tow. AUSTRIA LIVRE - niesłusznie również nazywane KOMITETEM AUSTRIACKIM.

Honorowymi prezesami Towarzystwa są: były poseł i minister pełnomocny Austrii na kraje Południowej Ameryki - Anton R E T S - C H E K, baron E R B i dyrygent teatru "C O L O N - K L E I - B E R" vel K L E I B.

Czynnymi prezesami AUSTRIA LIVRE są bracia br. E R B, synowie byłego szefa personalnego w austriackim Ministerstwie Spraw Zagranicznych oraz vice-konsul honorowy austr. F O R S T H U - B E R, b. przedstawiciel stalowego przemysłu austriackiego.

Tow. AUSTRIA LIVRE nie posiada określonego oblicza politycznego, skupiając w swojej organizacji - zgodnie ze statutem - wszystkie elementy austriackie bez względu na ich zabarwienie polityczne, od monarchistów do komunistów włącznie.

W B R A Z Y L I I

Po zerwaniu stosunków dyplomatycznych przez Brazylię z Rzeszą Niemiecką i państwami ośi, w różnych miastach brazylijskich, zamieszkałych przez b. obywateli austriackich, powstały ośrodki tak zw. AUSTRIACOS LIBRES.

W Rio de Janeiro ośrodek taki zorganizował H U T T E R, w Sao Paulo - J A N Y, w Porto Alegre - G R I M E I S E N.

Grupy te wzajemnie się zwalczały, co w rezultacie doprowadziło w roku 1943 do ich likwidacji przez policję brazylijską.

Zamknięcie towarzystw WOLNYCH AUSTRIAKÓW w Brazylii nastąpiło zgodnie z obowiązującymi tu ustawami, które zakazują istnienia na terenie brazylijskim cudzoziemskich organizacji politycznych, tolerując jedynie tak zwane stowarzyszenia filantropijne.

W tych warunkach w kołach austriackich w Brazylii powstała inicjatywa utworzenia apolitycznej organizacji, mającej na celu obronę interesów obywateli austriackich tu zamieszkałych.

W tym samym roku 1943 na zjeździe austriaków w S. Paulo zapadły w duchu tym uchwały, upoważniające jednocześnie b. posła i ministra pełnomocnego Austrii w Brazylii - Antona R E T S C H E - K'a do pertraktacji z brazylijskim Ministerstwem Spraw Zagranicznych w sprawie powołania do życia "K O M I T E T U O B E R O - N Y I N T E R E S O W A U S T R J A C K I C H W B R A Z Y L - J I".

W czerwcu r. 1943 brazylijskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych wyraziło zgodę na powstanie tego KOMITETU pod nazwą "COMI - TE DE PROTEÇÃO DOS INTERESSES AUSTRIACOS NO BRASIL".

KOMITET ten jednocześnie został U p o w a ż n i o n y /auto-

rizado/ przez brazylijskie M.S.Z. do wykonywania swoich funkcji, których istotę określa już sama nazwa.

/ Faktycznie biorąc, było to usankcjonowanie stanu rzeczy, istniejącego od r. 1938. Poseł RETSCHEK od tego czasu bowiem prowadził tę instytucję nieoficjalnie, pozostając w ciągłym kontakcie z brazylijskim M.S.Z., któremu dostarczał informacji o ruchu "wolnych austriaków", "działaczach" austriackich na terenie Brazylii i t.p./

Prezesem "KOMITETU OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH w Brazylii" jest poseł Anton RETSCHEK, sekretarzem w Rio de Janeiro - byłym urzędnik LIGI NARODOW /delegowany przez rząd austriacki/ M E T A L specjalista od spraw ubezpieczeń społecznych, zatrudniony obecnie w brazylijskim Ministerstwie Pracy.

Ponadto przedstawicielami KOMITETU na prowincji są:
w S. Paulo - b. austriacki konsul honorowy P U T Z,
w Porto Alegre - także konsul W E I S S i wreszcie
w Recife - H O F F M A N N.

W grudniu 1943 r. po zapadnięciu znanej deklaracji w sprawie Austrii na konferencji w Moskwie, brazylijskie Ministerstwo Spraw Zagranicznych upoważniło KOMITET do wydawania zaświadczeń obywatelstwa austriackiego / CERTIDÕES DE NACIONALIDADE AUSTRIACA/ zgłaszającym się petentom.

Zaświadczenia te mają być wydawane tylko tym austriakom, którzy zeznaniami co najmniej pięciu świadków-znanych KOMITETOWI - wykazą, że nigdy nie należeli do organizacji nazistowskich.

W praktyce zaświadczenia miały służyć za podstawę zmian w wydawanych przez władze brazylijskie cudzoziemcom "kartach tożsamości". Wszyscy austriacy dotychczas w dokumentach tych figurowali - z tytułu posiadanych paszportów niemieckich - jako "niemcy". Niestety, wbrew przysiężce braz. M.S.Z. władze administracyjne w rzadkich wypadkach zmieniają tym austriakom przynależność państwową z "niemieckiej" na "austriacką".

Wywołuje to wśród wielu austriaków rozgoryczenie i utyskiwania na KOMITET, któremu przypisuje się zbyt małą aktywność w tej sprawie, mającej - zdaniem wielu - kardynalne znaczenie w akcji, zmierzającej do uzyskania niepodległości Austrii.

KOMITET OBRONY INTERESOW AUSTRIACKICH W BRAZYLII, pozostający w rękach b. urzędników austriackich, unika nazewnątrz wszelkiego rodzaju manifestacji natury politycznej.

Prezes KOMITETU Retschek odmówił przyłączenia się tej instytucji do utworzonego z inicjatywy chilijskiej grupy wolnych austriaków CENTRALNEGO KOMITETU AUSTRIACKIEGO dla WSZYSTKICH KRAJOW AMERYKI POŁUDNIOWEJ / z siedzibą w Montevideo/, jak również do organizowanego "WSZECHŚWIATOWEGO RUCHU AUSTRIACKIEGO" / popieranego przez Czechów/.

O tym "wszechświatowym ruchu austriackim" opinia brazylijska poinformowana została przez wymienionego wyżej HUTTER'a, związanego z ugrupowaniem hr. CZERNINA - AUSTRIAN ACTION. HUTTER zdołał umieścić w piśmie "DIARIO de NOTICIAS" notatkę cytując "manifest" tego ruchu.

W marcu 1943 roku wystąpili na widowni w Brazylii t.zw. AUSTRIACOS

COMBATENTES, którzy zgłosili gotowość utworzenia tu oddziału austriackiego, walczącego u boku Aljantów. Inicjatorem akcji był niejaki V i c t o r L E E R A R N E I T Z, finansowo niezależny austriak, ożeniony z bogatą brazylijką. Zgłosił się on ze swymi projektami do Ministra Wojny, od którego miał uzyskać upoważnienie do formowania oddziału, który później miał być wcielony do Armii Brazylijskiej /Korpusu Ekspedycyjnego/ na podstawie przygotowanego rzekomo dekretu, umożliwiającego cudzoziemcom służbę w tej Armii.

A R N E I T Z ogłosił w prasie "manifest" austriaków kombatan-tów" z odpowiednim wezwaniem do współobywateli austriackich, by się zgłaszali do szeregów. Departament Prasy i Propagandy /po porozumieniu się z Ministerstwem Spraw Zagranicznych/ nie pozwolił jednak ARNETZ'owi na użycie w jego "manifestcie" zwrotu, iż jest on "upoważniony przez Ministra Wojny" do prowadzenia akcji zaciągowej.

Wynik zabiegów ARNETZ'a był wręcz mizerny: zgłosiło się do szeregów kilkadziesiąt kandydatów, z których nb. znaczna część nie nadawała się do służby ze względu na przekroczoną granicę wieku.

A R N E I T Z poinformował o swojej akcji prezesa KOMITETU OBRONY INTERESÓW AUSTRIACKICH W BRAZYLII, b. posła Retschek'a który jednak uchylił się od wszelkiego poparcia tej sprawy, wychodząc z założenia, że nie wchodzi ona w kompetencje KOMITE-TU.

Poza KOMITETEM OBRONY INTERESÓW AUSTRIACKICH W BRAZYLII oficjalnie nie istnieją tu żadne inne organizacje austriackie. Nie znaczy to jednak, by nie było tu grup politycznych o określonym obliczu. Grupy te są powiązane sympatjami z kierunkami politycznymi, jakie się ujawniły wśród austriaków na terenie Wielkiej Brytanii i Stanów Zjednoczonych. W kierunku zżagodzenia sporów, jakie powstały w łonie tych grup, miał oddziaływać arcyksiążę FELIKS HABSBURG, który parokrotnie przyjeżdżał do Brazylii /ostatnio bawił tu na początku roku 1943

Jak utrzymuje RETSCHEK, arc. Feliks HABSBURG rozwijał na terenie Brazylii "dyskretną działalność w kierunku przywrócenia Austrii niepodległości /niekoniecznie : monarchji/ i starał się zjednoczyć w tym celu ruch austriacki na płaszczyźnie ponadpartyjnej.

W C H I L E

Na terenie C h i l e, gdzie liczba uchodźców austriackich jest stosunkowo niewielka /przeważnie żydzi/ istnieje tow. AUSTRIA LIVRE, skupiające wszystkich austriaków bez względu na ich zapatrywania polityczne.

Z inicjatywy tego towarzystwa powstał CENTRALNY KOMITET AUSTRIACKI DLA WSZYSTKICH KRAJÓW AMERYKI POŁUDNIOWEJ. Założycielami tego Komitetu byli przeważnie żydzi austriaccy z Dr. GRUNBERG'-iem na czele, przekonaniowo zbliżonym do komunistów. Zadaniem KOMITETU CENTRALNEGO miało być zjednoczenie wszystkich istniejących w Ameryce Łacińskiej towarzystw "wolnych austriaków", przy czym każde z tych towarzystw miało prawo delegowania

do KOMITETU przedstawiciela, rozporządzającego ilością głosów zależną od liczby członków danego towarzystwa / 1 głos od każdego 50 członków/.

CENTRALNY KOMITET AUSTRIACKI DLA WSZYSTKICH KRAJÓW AMERYKI POŁUDNIOWEJ ukonstytuował się na zwołanym ad hoc zjeździe, przyczym na siedzibę wyznaczono Montevideo. Gdy b. poseł czeski KANDERABEK dowiedział się o ukonstytuowaniu wspomnianego "CENTRALNEGO KOMITETU AUSTRIACKIEGO", starał się objąć go pod swoją opiekę i przeciągnąć do obozu czesko-sowieckiego i tak już komunistycznie nastrojonych jego członków

W M E K S Y K U

Na terenie Meksyku Tow. AUSTRIA LIBRE przybrało charakter zdecydowanie komunistyczny.

Jako jego przeciwwaga powstała anty-komunistyczna ACCION POR LIBERACION DA AUSTRIA.

W U R U G W A J U

Na czele tow. AUSTRIA LIBRE w Urugwaju stał b. pułk. austr.-węg. i b. honorowy konsul gen. austriacki BABUTSCHEK, znany ze swego nastawienia anty-semickiego.

Wobec zdecydowanej przewagi żydów w tym towarzystwie BABUTSCHEK musiał ustąpić pod ich presją z prezesury.

W innych krajach Ameryki Południowej, w szczególności w PARAGWAJU,

PERUE BOLIWII KOLUMBII, EQUADORZE, VENEZUELI etc,

gdzie liczba austriaków, zwłaszcza uciekinierów / również przeważnie żydów/ jest nieznaczna powstały także tow. AUSTRIA LIBRE, skupiające naogół wszystkie elementy austriackie. Towarzystwa te nie mają określonego oblicza politycznego, stoją jedynie na gruncie państwowości austriackiej, tworząc - przynajmniej na pozór - organizacje ponadpartyjne.